

конференції (01-03 червня 2023 року) [Текст] / за заг. ред. С. Ю. Чернети. Луцьк, 2023. С.152-156.

3. Петрович І. Особливості соціальної профілактики ризикованої та деструктивної поведінки підлітків в умовах воєнного стану. *Ввічливість. Humanitas*. 2025. Вип.1. С. 123-133. doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.1.17>

4. Про систему охорони психічного здоров'я в Україні : Закон України від 15.01.2025 № 4223-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4223-20#Text>

Ольга Процик,

*здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність А1 Освітні науки (ОПП Соціальна педагогіка),
факультету педагогіки і психології,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка, Тернопіль*

*Науковий керівник: Галина Лещук,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної роботи та
соціальної педагогіки,*

*Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка, Тернопіль*

МЕДІАОСВІТА ЯК ІНСТРУМЕНТ СОЦІАЛЬНО- ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ПІДЛІТКІВ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

У статті розкрито сутність медіаосвіти як інструменту соціально-педагогічного супроводу підлітків у соціальних мережах. Розкриті основні аспекти медіаосвіти як інструменту для формування цифрової резильєнтності особистості.

Ключові слова: *медіаосвіта, соціально-педагогічний супровід, соціальні мережі, цифрова грамотність.*

Трансформація сучасного соціокультурного простору призвела до того, що соціальні мережі стали провідним агентом соціалізації підлітків. Проте, поряд із можливостями для самореалізації, віртуальне середовище містить значні ризики: від маніпулятивних технологій та фейків до

кібербулінгу. В таких умовах традиційні форми соціально-педагогічної роботи потребують перегляду та оновлення змісту.

Актуальність теми нашого дослідження зумовлена тим, що медіаосвіта перестає бути лише додатковою навичкою і стає стратегічним інструментом соціально-педагогічного супроводу. Вона є фундаментом для формування цифрової резильєнтності особистості, дозволяючи підлітку не просто пасивно споживати контент, а критично осмислювати його, зберігаючи психологічне благополуччя та етичні орієнтири. Метою соціально-педагогічного супроводу є перехід від заборонних стратегій до розвитку суб'єктності підлітка в медіапросторі.

Медіаосвіта як інструмент соціально-педагогічного супроводу включає в себе ряд аспектів:

1. Формування критичного мислення та стійкості до маніпуляцій.

У системі соціально-педагогічного супроводу підлітків у соціальних мережах центральне місце посідає формування критичного мислення – здатності особистості до аналітичного сприйняття, оцінки та інтерпретації медіаповідомлень: як розрізняти факти та судження, розпізнавати фейки та маніпулятивні технології (клікбейт, пропаганда). В умовах сучасного інформаційного простору соціальний педагог спрямовує зусилля на перетворення підлітка з пасивного споживача контенту на свідомого аналітика медіатекстів [8].

Основними векторами цієї роботи є:

1) диференціація інформаційного потоку, коли підлітків учать розрізняти об'єктивні факти від суб'єктивних суджень та неперевіраних фактів. Це мінімізує вплив «емоційного зараження», яке часто використовується в маніпулятивних технологіях [6];

2) деконструкція маніпулятивних стратегій через розкриття механізмів «клікбейту», фейкових новин та пропагандистських наративів. Важливим аспектом є аналіз алгоритмічних «ехо-камер» (бульбашок фільтрів), які звужують світогляд підлітка, підкріплюючи існуючі стереотипи [8];

3) інструментальна верифікація (фактчекінг) спрямовує на оволодіння алгоритмами перевірки першоджерел, зворотного пошуку зображень та ідентифікації ботів. Це формує у підлітка навичку цифрової гігієни, що є визначальним для збереження ментального здоров'я в умовах дезінформаційного тиску [9].

Таким чином, медіаосвіта як інструмент супроводу дозволяє не лише захистити підлітка від деструктивного контенту, а й сприяє розвитку

самостійного мислення, що є необхідною умовою успішної соціалізації в цифрову епоху.

2. Профілактика кібербулінгу та безпека комунікації.

Медіаосвіта в межах соціально-педагогічного супроводу включає навчання правилам «цифрового етикету» («нетикету») та алгоритмам дій у разі цькування в мережі. Важливо, щоб підліток знав, як налаштувати приватність профілю та куди звернутися за допомогою. Тут медіаосвіта також виступає як превентивна технологія, спрямована на мінімізацію ризиків віктимізації підлітків у соціальних мережах. Робота соціального педагога фокусується на переході від стратегії зовнішнього контролю до формування у підлітків внутрішніх стандартів цифрового етикету («нетикету») та навичок самозахисту.

Ключові аспекти реалізації даного напрямку:

- культура «нетикету» як засіб запобігання конфліктам та формування у підлітків розуміння етичних норм мережевої взаємодії включає усвідомлення наявності «цифрового сліду» та довгострокових наслідків агресивної онлайн-поведінки. Медіаосвітній підхід розглядає ввічливість у мережі не лише як моральну норму, а як інструмент особистої безпеки;

- алгоритмізація дій у ситуаціях кіберцькування передбачає навчання підлітків чіткому алгоритму «Стоп-Блок-Повідом», що включає припинення комунікації з агресором, технічне блокування каналів зв'язку та звернення до дорослих або спеціалізованих служб підтримки. Важливим є психолого-педагогічне розвінчування страху перед розголошенням проблеми [3];

- технічна грамотність та приватність. Соціально-педагогічний супровід передбачає практичне навчання налаштуванню конфіденційності профілів у популярних месенджерах та соцмережах (Telegram, TikTok, Instagram). Це мінімізує доступ сторонніх осіб до персональних даних підлітка, що є базовим рівнем профілактики кіберзлочинності [7].

Таким чином інтеграція медіаосвітніх компонентів у роботу соціального педагога дозволяє створити безпечне комунікаційне середовище, де підліток володіє як інструментами технічного захисту, так і навичками конструктивного вирішення мережевих конфліктів.

3. Цифрова гігієна та психологічне благополуччя.

Основним завданням соціального педагога є розвиток усвідомленого споживання контенту, що безпосередньо корелює з рівнем самооцінки та емоційної стабільності особистості.

До пріоритетних напрямів соціально-педагогічного впливу тут належать:

1. Профілактика адиктивної поведінки та тайм-менеджмент через навчання підлітків методам саморегуляції та контролю «екранного часу». Медіаосвітній підхід фокусується на розумінні дофамінових механізмів залежності, які закладені в алгоритми нескінченних стрічок новин (TikTok, Instagram Reels), та впровадженні практик «цифрового детоксу» [2].

2. Демістифікація «цифрової вітрини» та збереження самооцінки. Тут важливим є формування критичного сприйняття ідеалізованих образів («успішного успіху», ретушованої зовнішності), що транслиуються лідерами думок. Соціальний педагог допомагає підліткам усвідомити розрив між медіаобразом та реальністю, що запобігає розвитку комплексів неповноцінності та депресивних станів [1].

3. Формування екологічного медіаспоживання через розвиток навички селективного підходу до вибору джерел інформації та кола онлайн-спілкування. Соціально-педагогічний супровід спрямований на те, щоб підліток міг самостійно ідентифікувати токсичний контент та конструювати безпечну «інформаційну бульбашку», яка сприяє його розвитку, а не викликає тривогу [5].

Можна стверджувати, що інтеграція засад цифрової гігієни у соціально-педагогічну практику дозволяє змістити акцент із зовнішніх обмежень на внутрішню культуру самозбереження підлітка, що є фундаментом його психологічного благополуччя у глобалізованому світі.

4. Соціальна активність та самореалізація.

Соціальні мережі розглядаються сьогодні не лише як простір для споживання, а як платформа для активної громадянської позиції, волонтерства та професійного самовизначення молоді.

Основними компонентами реалізації творчого та соціального потенціалу підлітків через соціальні мережі є:

1. Перехід від стихійної активності до усвідомленого створення позитивного та суспільно корисного медіапродукту. Соціальний педагог стимулює підлітка до самовираження через ведення тематичних блогів, створення соціальних роликів чи просвітницьких постів, що сприяє розвитку креативності та відповідальності за власне «цифрове слово» [4].

2. Використання інструментів соціальних мереж для реалізації соціальних проєктів (збір коштів, допомога тваринам, екологічні ініціативи, поширення правдивої інформації про події в Україні). Соціально-педагогічний супровід у цьому напрямі допомагає підлітку знайти легітимні та безпечні способи участі в житті громади [2].

3. Мережева освіта та розвиток Self-marketing спрямовані на навчання підлітків використовувати алгоритми соцмереж для неформальної освіти, пошуку наукових спільнот та курсів [2].

Отже, медіаосвіта в структурі соціально-педагогічного супроводу забезпечує перехід від ризикогенного перебування в мережі до продуктивної соціалізації. Це дозволяє підлітку інтегруватися у глобальне інформаційне суспільство як свідомому громадянину, здатному до конструктивної самореалізації.

Медіаосвіта сьогодні – це не просто вміння користуватися гаджетами, а критично важливий компонент соціалізації підлітка, вона стає фільтром, який допомагає мінімізувати ризики цифрового середовища. Медіаосвіта є цілісною технологією соціально-педагогічного супроводу підлітків, яка інтегрує в собі когнітивні, етичні та технічні компоненти. Ефективність такого супроводу залежить від здатності соціального педагога виступати в ролі фасилітатора, який допомагає підлітку перетворити соціальні мережі з джерела ризику на простір для конструктивної самореалізації.

Список використаних джерел:

1. MediaSapiens. Соцмережі негативно впливають на самооцінку дітей – дослідження. URL: <https://ms.detector.media/media-i-diti/post/18722/2017-04-10-sotsmerezhi-negatyvno-vplyvayut-na-samootsinku-ditey-doslidzhennya/> (дата звернення: 16.04.2026).

2. Дія. Освіта – Проєкти – Міністерство цифрової трансформації України. *Міністерство цифрової трансформації України*. URL: <https://thedigital.gov.ua/projects/education/osvita> (дата звернення: 16.04.2026).

3. Dignity Online. Parents. URL: <https://dignityonline.in.ua/adult/korysni-materialy/> (дата звернення: 16.04.2026).

4. Медіаграмотність на уроках суспільних дисциплін: (Посібник для вчителя / За ред. В. Іванова, О. Волошенюк, О.Мокрогуза К.: Центр вільної преси, Академія української преси, 2016. 201 с.

5. Медіаграмотність та критичне мислення на уроках суспільствознавства: посібник для вчителя / Т. Бакка, О. Бурім, О. Волошенюк, Р. Євтушенко, Т. Мелещенко, О. Мокрогуз; За ред. В. Іванова, О. Волошенюк. К.: ЦВП, АУП, 2016. 243 с.

6. Мокрогуз О. П. Модельна навчальна програма «Основи медіаграмотності» (5–6 класи) для закладів загальної середньої освіти. К.: Академія української преси, Центр вільної преси, 2023. – 25 с.

7. Створюємо онлайн-простір разом з дітьми: довідник щодо безпечного інтернету. *Dignity Online*. URL: <https://dignityonline.in.ua/adult/dovidnyk/> (дата звернення: 15.04.2026).

8. Фільтр Національний проєкт з медіаграмотності. Медіаосвіта. URL: <https://filter.mcsc.gov.ua/projects/> (дата звернення: 10.04.2026).

9. Як розпізнати фейк. *StopFake*. URL: <https://www.stopfake.org/uk/yak-rozpiznaty-fejk/> (дата звернення: 12.04.2026).

Лариса Римар
магістр соціальної роботи,
керівник проєктів ГО «Асоціація жінок України»
м. Тернопіль

ЗАСТОСУВАННЯ ПРОЄКТНОГО МЕТОДУ У ПРОЦЕСІ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

***Анотація.** Автор піднімає питання ролі недержавних надавачів в умовах зростання попиту на соціальні послуги та аналізує проєктну діяльність як ключовий механізм фінансування та організації роботи організацій громадянського суспільства. Досліджено переваги та виклики проєктного підходу, а також запропоновано шляхи переходу до сталих моделей фінансування соціального сектору.*

***Ключові слова:** соціальні послуги, недержавні надавачі, проєктний метод, організації громадянського суспільства, вразливі групи населення, соціальне замовлення.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. У контексті повномасштабної війни Україна зіткнулася з безпрецедентними викликами у сфері соціального захисту населення. Кількість осіб, які потребують соціальних послуг, зростає в рази, а понад 90% громадян потрапили у категорію осіб, що перебувають у складних життєвих обставинах. Державна система соціального забезпечення часто не встигає за масштабами цих потреб через брак ресурсів та механізмів швидкого реагування. За таких умов діяльність недержавних надавачів соціальних послуг, зокрема організацій громадянського суспільства (ОГС), набуває критичного значення для забезпечення життєстійкості громад.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз ринку соціальних послуг в Україні в контексті євроінтеграції вказує на необхідність розбудови прозорих, конкурентних механізмів надання соціальної допомоги та посилення ролі ОГС. Деінституціоналізація та